

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ!

عدم جواز تثبیت ماه در اتکاء به شمارش فلکی

(ترجمه)

پرسش

السلام علیکم ورحمت اللہ وبرکاتہ!

اللہ متعال برکت نصیب تان فرماید! پاسخ عدم جواز تثبیت ماه در اتکاء به شمارش فلکی را خواندم؛ اما یک موضوع دیگر باقی مانده که خواهان بیان و توضیح آن هستیم و آن موضوع عبارت از این است که بعضی‌ها در نفی دیدن هلال و صحت آن، بنا به حساب فلکی اعتماد قایل‌اند؛ یعنی در صورت درست بودن حساب، به عدم ظهور هلال تاکید می‌رزند و اگر کسی ادعا کند که هلال را دیده است، سخن وی را توهمی بیش ندانسته و شهادت‌اش رد می‌گردد. نظریات مشابه به این مسأله را در قصه‌های تاریخ اسلامی که در آن شهادت یک فرد، رد می‌گردد، را خوانده‌ام. یکی از کسانی که معتقد به این امر می‌باشد، امام قاضی تقی‌الدین علی بن عبدالکافی سبکی دمشقی، نویسنده کتاب (الإبهاج فی شرح المنهاج) در اصول فقه می‌باشد که وی این دیدگاه و بعضی از حوادث دیگر را در این کتاب تحت عنوان: (نشان منثور در اثبات ماه‌ها) آورده است. در سال‌های گذشته دانش‌مندان علم فلک اعلان نموده بودند تا زمانی که خورشید غروب نکند، ماه دیده نخواهد شد؛ سپس در شام‌گاه همان روز از داخل شدن ماه خبر دادند. در رابطه برای مان توضیح دهید، اللہ متعال برکت و منفعت نصیب تان فرماید و پیروزی را توسط شما محقق سازد.

پاسخ

علیکم السلام ورحمت اللہ وبرکاتہ!

پاسخ قبلی ما در زمینه دیدن ماه بدون اعتماد به حساب فلکی، واضح و همه‌جانبه بود و شما بیان داشتید که در آن زمینه اطلاع به دست آورده‌اید، با این وجود برای تان چنین پاسخ می‌دهیم: برادر گرامی! همان‌گونه که در پاسخ قبلی توضیح دادیم، در رابطه به ماه روزه و عید فطر دلایل شرعی با وضوح تمام، دیدن هلال را شرط گذاشته است:

«صُومُوا لِرُؤُیَّتِهِ وَأَفْطَرُوا لِرُؤُیَّتِهِ»

ترجمه: با دیدن (هلال)، روزه بگیرید و افطار نمایید.

اللہ متعال ما را از حساب فلکی و شرط گذاشتن روزه و فطر بر مبنای شهادت شاهدان، منع قرار داده است؛ هم‌چنان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم برای ما در این مورد وضاحت داده است. ولی تثبیت درست بودن سخن شاهدان، وظیفه قاضی بوده که با شاهد گفتگو نموده و از صحت حس بینایی وی و اطرافیان‌ش اطمینان حاصل می‌نماید؛ یعنی جهت ثابت نمودن این موضوع از تمام وسایل دست‌داشته و تلاش‌های بشری استفاده می‌نماید. حکایت قاضی که با مدعی دیدن ماه مناقشه می‌نماید، به گونه‌ای است که وی با تدبر و نگاه دقیق، موی را در چشم شاهد مشاهده نموده و آن را از چشم‌اش برداشته برایش می‌گوید: هلال کجاست؟ اما وی این بار هلال را نمی‌بیند.

اما مداخله حساب فلکی در تعیین آغاز ماه جدید و عدم آغاز آن اهمیتی ندارد؛ چون ما بر مبنای حقیقت آغاز ماه نه، بلکه با دیدن هلال روزه می‌گیریم که در مورد احادیث صحیح زیادی وجود دارد، از جمله حدیثی را که بخاری نقل نموده است:

حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ زِيَادٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، يَقُولُ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَوْ قَالَ: قَالَ أَبُو الْقَاسِمِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «صُومُوا لِرُؤُوتِهِ وَأَفْطِرُوا لِرُؤُوتِهِ، فَإِنْ غُبِّي عَلَيْكُمْ فَأَكْمِلُوا عِدَّةَ شَعْبَانَ ثَلَاثِينَ»

ترجمه: آدم برای من گفت که شعبه برای ما از محمد بن زیاد نقل نمود که وی گفت: از ابو هریره -رضی الله عنه- شنیدم که می گفت: نبی یا ابوالقاسم -صلی الله علیه وسلم- فرمود: با دیدن آن (هلال) روزه بگیرید و افطار نمایید؛ ولی اگر برای تان آشکار نگردد، سی روز شعبان را تکمیل کنید.

معنای این حدیث چنین است که هلال گاهی موجود است؛ ولی در نتیجه پنهان ماندن در عقب ابر، آن را دیده نمی توانیم؛ پس باید سی روز را تکمیل نماییم.

برادر گرامی! واجب است تا به نسی که دیدن هلال را شرط گذاشته است، عمل نماییم. در این رابطه قصه گردهمایی که گویا کنفرانس اسلامی، یا کنفرانس علمای مسلمان یا شبیه آن، چند سالی قبل برگزار شده بود، به یادم آمد. در این گردهمایی بعضی از آنان پیشنهاد نموده بودند که در شب سی ام با استفاده از هواپیما بر بالای ابرها رفته و هلال را جست و جو و مشاهده نماییم!

الله متعال اسبابی را برای عبادات به ودیعه گذاشته که باید بدان التزام داشت؛ ولی نباید کار را به گونه ای پیچیده سازیم که برای مان مشکل آفرین باشد؛ درحالی که الله متعال از ما طالب آسانی است؛ نه مشکل:

﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ (البقره: 185)

ترجمه: الله آسایش شما را می خواهد و خواهان زحمت شما نیست.

و مراد از کلمه (یُسْر) پیروی از احکام شرعی مطابق به اسلام می باشد. هم چنان دانش مندان علم فلک در سپری شدن ساعاتی که بعد از غروب خورشید، منجر به ظهور هلال می گردد، اختلاف نظر دارند، گاهی می گویند که دیدن هلال باید بر مبنای حساب صورت گیرد؛ چون گاهی اوقات هلال در یک مکان دیده می شود؛ ولی در مکان دیگری نه و گاهی بعد از غروب خورشید به مدت دو دقیقه و در جای دیگر پانزده دقیقه در آسمان باقی خواهد بود.... از این رو، مداخله حساب فلکی در نفی و یا اثبات آغاز ماه، زحمتی بیش نبوده و الله متعال نیز ما را به آن امر نفرموده است؛ بلکه در این زمینه نصوص کاملاً صریح و واضح بوده که تاویلی را نمی پذیرد.

برادران عطاء بن خلیل ابوالرشته

3 شعبان 1434 هـ.ق.

12 جون 2013 م.

مترجم: عمر موحد